অধ্যায় ৯ ঃ জনসংখ্যা নিয়ন্ত্রণত গণ-মাধ্যমৰ ভূমিকা

অধ্যায় গাঁথনি

৯.১ উদ্দেশ্য

৯.২ পৰিচয়

৯.৩ গণ মাধ্যমৰ ধাৰণা

৯.৪ জনসংখ্যা নিয়ন্ত্রণত গণ মাধ্যমৰ গুৰুত্ব

৯.৫ গণ মাধ্যমৰ প্ৰকাৰ

৯.৬ জনসংখ্যা নিয়ন্ত্রণত বিভিন্ন গণ-মাধ্যমৰ ভূমিকা

- ৯.৬.১ বাতৰি কাকতৰ ভূমিকা
- ৯.৬.২ ৰেডিঅ'ৰ ভূমিকা
- ৯.৬.৩ দূৰদৰ্শনৰ ভূমিকা
- ৯.৬.৪ দৃশ্য-শ্ৰাব্য সজুঁলিৰ ভূমিকা

৯.৭ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

৯.৮ অধিক জানিবলৈ

৯.৯ অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান

৯.১০ আৰ্হি প্ৰশ্ন

৯.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি -

- গণ-মাধ্যমৰ ধাৰণা আৰু গুৰুত্বৰ বিষয়ে জানিব পাৰিব
- গণ-মাধ্যমৰ বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ বিষয়ে জানিব পাৰিব
- জনসংখ্যা নিয়ন্ত্রণত বিভিন্ন গণ-মাধ্যমৰ ভূমিকাৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিব পাৰিব।

৯.২ পৰিচয়

বৰ্তমান সময়ৰ বিশ্বই দুটা সাধাৰণ সমস্যাৰ সন্মুখীন হৈছে; সেয়া হ'ল 'তথ্যৰ বিস্ফোৰণ' আৰু 'জনসংখ্যা বিস্ফোৰণ'। তথ্য বিস্ফোৰণ মানে হ'ল জ্ঞানৰ বিস্ফোৰণ। বৰ্তমান, সমগ্ৰ বিশ্বতে সামাজিক আৰু প্ৰযুক্তিক পৰিৱৰ্তনে দ্ৰুতগতিত স্থান দখল কৰিছে আৰু ইয়াৰ কাৰণ হ'ল তথ্য বিস্ফোৰণ। ইয়াক জ্ঞানৰ বিস্ফোৰণ নামেৰেও জনা যায়। আকৌ জ্ঞানৰ বিস্ফোৰণৰ লগতে জনসংখ্যাৰ বিস্ফোৰণো এক বিচাৰ্য বিষয়। জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ বাবে বছৰে বছৰে ছাত্র-ছাত্রীক সংখ্যা বৃদ্ধি পাইছে। শিক্ষা ক্ষেত্রত 'তথ্য বিস্ফোৰণ' আৰু 'জনসংখ্যা বিস্ফোৰণে' জটিলতা সৃষ্টি কৰিছে কাৰণ শিকিবলৈ বহুত বিষয় আছে আৰু শিকিবৰ বাবেও বহুত মানুহ আছে। বৰ্তমানৰ

এক জটিল সমস্যা হ'ল 'কম সময়ত অধিক ব্যক্তিক অধিক শিক্ষা'। এই সমস্যা সফলতাৰে সমাধানৰ বাবে জনসংযোগৰ বিভিন্ন মাধ্যম সংলগ্ন শিক্ষা প্রযুক্তিবিদ্যা অতি প্রয়োজনীয়। শিক্ষাৰ গুণগত বিকাশ আৰু সংখ্যাগত সম্প্রসাৰণত গণ মাধ্যমে সহায় কৰে। সাধাৰণ আৰু বিশেষ দলৰ মানুহৰ বাবে গণ মাধ্যম হ'ল তথ্য, ধাৰণা আৰু আদর্শৰ স্থানান্তৰকৰণৰ আহিলা। এই অধ্যায়ত আমি গণ মাধ্যমৰ ধাৰণা আৰু গুৰুত্বৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিম আৰু গণ মাধ্যমৰ ভিন্ন প্রকাৰবোৰ বর্ণনা কৰিম। ইয়াত, আমি জনসংখ্যা নিয়ন্ত্রণত বিভিন্ন গণ মাধ্যমৰ ভূমিকাৰ বিষয়েও আলোচনা কৰিম।

৯.৩ গণ মাধ্যমৰ ধাৰণা

সাধাৰণ জনসাধাৰণৰ যোগাযোগৰ এক আহিলা হ'ল গণ মাধ্যম। সাধাৰণ মানুহৰ অধিকাংশ বাতৰি আৰু তথ্য আহৰণৰ উৎস হ'ল গণ মাধ্যম। গণ মাধ্যম হ'ল প্রযুক্তিবিদ্যা যিয়ে জনগণক লক্ষ্যত উপনীত কৰায়। ই হ'ল বহুতো জনগণক লগ পোৱাৰ এক প্রাথমিক আহিলা। গণ মাধ্যমৰ বহুলভাৱে ব্যৱহৃত আহিলাবোৰ হ'ল— বাতৰি কাকত, আলোচনী, ৰেডিঅ', দুৰদর্শন আৰু ইণ্টাৰনেট ব্যৱস্থা। ৰাজনৈতিক বিষয় সামাজিক বিষয় বিনোদন আৰু খবৰৰ বাবে সাধাৰণ জনগণে গণ মাধ্যমে প্রদান তথ্যৰ ওপৰত নির্ভৰ কৰে। কেতবোৰ জনপ্রিয় গণ মাধ্যমৰ আহিলা হ'ল বাতৰি কাকত, আলোচনী, ইণ্টাৰনেট, চিনেমা আদি। অধিকাংশ জনসাধাৰণ কম সময়ৰ ভিতৰত আকর্ষণ কৰাৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰা যোগাযোগ প্রযুক্তিবিদ্যাৰ সজুলি হ'ল গণ মাধ্যম।

গণ মাধ্যমৰ সংজ্ঞা প্রদান কৰি ক'ব পাৰি যে বৃহৎ সংখ্যক মানুহক যিবোৰ উপায়, মাধ্যম বা সজুলিৰ যোগে মনোভাৱ, ধাৰণা, প্রতিচ্ছবি, স্বতঃস্ফূর্তভাৱ প্রদান কৰে সেয়াই হ'ল গণ মাধ্যম। ধাৰণাৰ শ্রেণীকৰণ, দলীয় আৰু ব্যক্তিগত কার্যৰ উদ্দীপিতকৰণ, দলীয় সচেতনতাৰ বিকাশ, মনোভাৱৰ পৰিৱর্তন, কেতবোৰ বিষয়ৰ ক্ষেত্রত নতুন গাঁথনিৰ সৃষ্টি আৰু নতুনত্ব উৎসাহ প্রদান আৰু সৃজনশীলতাৰ সহায়ক হিচাপে গণ মাধ্যমৰ প্রয়োগ কৰা হয়। ইয়াক 'বহুগুণী বার্তা' স্বৰূপেও জনা যায়। মার্শ্বল মেকলুহানে (Marshall Macluhan) গণ মাধ্যমক 'মানুহৰ প্রসাৰণ' বুলি মত পোষণ কৰিছে। আকৌ জি এইচ ক্রেপচ (G. H. Kreps) আৰু বি চি থর্টন (B. C. Thorton)ৰ মতে মাধ্যম হ'ল যোগাযোগৰ বাবে মানুহৰ দক্ষতা, দূৰত্ব থকা অন্যৰ লগত কথা বতৰা, বার্তা শুনা কার্য আৰু মাধ্যম অবিহনে সম্ভৱ নোহোৱা ছবিবোৰ চোৱা।'

লে'কটিচ (Locatis) আৰু এটকিনচন (Atkinson)ৰ ভাষাত, 'বার্তা সম্প্রসাৰণ বা প্রদানৰ বাবে গণমাধ্যম (সাধাৰণতে দৃশ্য শ্রাব্য বা বৈদ্যুতিক) হ'ল উপায়স্বৰূপ। গণ মাধ্যমৰ অন্তর্গত বস্তুবোৰ হ'ল ছপা, গ্রাফিক্স, ছবি, শ্রব্য যোগাযোগ, দূৰদর্শন, উদ্দীপিত খেল আৰু কম্পিউটাৰ।'

গণ মাধ্যমৰ প্রধান কার্যবোৰ তলত উল্লেখ কৰা হ'ল—

- গণ মাধ্যমৰ এক গুৰুত্বপূর্ণ কার্য হ'ল জনসাধাৰণৰ মতামতক প্রভাৱিত কৰা আৰু সাধাৰণীকৰণ কৰা। বিভিন্ন গণ মাধ্যমবোৰে মানুহৰ মন সলনি কৰিব পাৰে আৰু জীৱনৰ

বিভিন্ন দিশৰ মতামত পৰিৱৰ্তন কৰিব পাৰে।

- বৃহৎ সংখ্যক মানুহক বিভিন্ন দিশৰ বিষয়ে ব্যাপক তথ্য প্রদান কৰাটো হ'ল গণ মাধ্যমৰ আন এক গুৰুত্বপূর্ণ কার্য। গণ মাধ্যম বিনোদনৰ এক গুৰুত্বপূর্ণ উৎস।
- বেছিভাগ গণ মাধ্যমেই বিনোদনৰ ভাল উৎস হয়।
- বিজ্ঞাপনৰ ভাল মাধ্যম হ'ল গণ মাধ্যমবোৰ। সকলো মানুহৰ বাবে বিজ্ঞাপনবোৰ অতি আগ্রহৰ বিষয়।

৯.৪ জনসংখ্যা নিয়ন্ত্রণত গণ মাধ্যমৰ গুৰুত্ব

জনসংখ্যা সম্বন্ধীয় বিষয়ৰ ক্ষেত্রত জ্ঞানৰ প্রসাৰ আৰু মনোভাৱৰ বিকাশত গণ মাধ্যমবোৰে ফলপ্রসূ ভূমিকা পালন কৰে। জনসংখ্যা শিক্ষাৰ বিষয়বস্তুৱে জনসংখ্যা, স্বাস্থ্য, পৰিৱেশ, শিক্ষা, খাদ্য আৰু পুষ্টি, অর্থনৈতিক বিকাশ ইত্যাদিৰ বহুতো তথ্য আৰু দিশক সামৰি লয়। এই সকলোবোৰ তথ্য বিদ্যালয়ত পঢ়ি থকা ছাত্র-ছাত্রী আৰু বিদ্যালয়ৰ বাহিৰৰ যুৱক যুৱতীসকলৰ লগত যোগাযোগ কৰাটো প্রয়োজনীয়। জনসংখ্যা নিয়ন্ত্রণত গণ মাধ্যমৰ গুৰুত্বক তলত দিয়া দিশবোৰৰ যোগেদি সাৰাংশকৰণ কৰিব পাৰি ঃ

- শিকাবলগীয়া বিষয় বা বস্তুৰ আকাৰৰ সমস্যা গণ মাধ্যমে কম কৰে। বিষয়বস্তু বহুত বেছি বা কম হ'লে ছাত্র-ছাত্রীৰ আগত সেয়া উপস্থাপন কৰিব নোৱাৰি। এইধৰণৰ বিষয়বস্তুবোৰ বিভিন্ন প্রকাৰৰ গণ মাধ্যমৰ যোগে উপস্থাপন কৰিব পাৰি।
- শিকণ-শিক্ষণ প্রক্রিয়াত দূৰত্বৰ সমস্যা গণ মাধ্যমে নিৰাময় কৰিব পাৰে। এই দূৰত্ব শিক্ষক আৰু ছাত্রৰ মাজত, শ্রেণীকোঠা আৰু শিকাবলগীয়া বস্তুৰ স্থান আদিৰ মাজত হ'ব পাৰে। এই সকলোবোৰ দূৰত্বৰ সমস্যা গণ মাধ্যমৰ ব্যৱহাৰে নিৰাময় কৰিব পাৰে।
- গণ মাধ্যমে সময়ৰ সমস্যাও কমাব পাৰে। কিছুমান ঘটনা অতীতত হৈ যাব পাৰে আৰু কিছুমান ভৱিষ্যতেও হ'ব পাৰে। এই সকলোবোৰ গণ মাধ্যমৰ প্রয়োগৰ যোগে ফলপ্রসূভাৱে উপস্থাপন কৰিব পাৰে। সকলোবোৰ বুৰঞ্জীমূলক নাটক আৰু চিনেমাই অতীতক উপস্থাপন কৰায় আৰু ভৱিষ্যত নির্ধাৰক চিনেমাবোৰে ভৱিষ্যতক উপস্থাপন কৰায়।
- এক জনপ্রিয় আপ্তবাক্য হ'ল—

  'মই শুনো মই পাহঁৰো।
  মই দেখো, মই মনত ৰাখো।
  মই কৰো, মই বুজো।'

  গণ মাধ্যমে শিকণীয় বিষয় মনত ৰখাত সহায় কৰে। ক'বনে (Cobun) কৰা গৱেষণা (1968) ৰ পৰা পোৱা অনুসৰি—

  পঢ়াৰ পৰা ১০% শিকিব পাৰি
  শুনাৰ পৰা ২০% শিকিব পাৰি
  দেখাৰ পৰা ৩০% শিকিব পাৰি

শুনা আৰু দেখাৰ পৰা ৫০% শিকিব পাৰি

কোৱাৰ পৰা ৭০% শিকিব পাৰি

কোৱা আৰু কৰাৰ পৰা ৯০% শিকিব পাৰি।

- ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ মনত স্পষ্ট প্ৰতিচ্ছবি গঠনত গণ মাধ্যমে সহায় কৰে। যেতিয়া আমি দেখো, শুনো, স্পৰ্শ কৰো, সোৱাদ লওঁ আৰু গোন্ধ লওঁ তেতিয়া আমাৰ অভিজ্ঞতাবোৰ প্ৰত্যক্ষ হয়, শিক্ষণ অধিক প্ৰাকৃতিক আৰু বাস্তৱ হয়।
- বিভিন্ন ইন্দ্ৰিয়ৰ শিক্ষণৰ যোগে গণ মাধ্যমে শিকাৰ দ্ৰুততা বৃদ্ধি কৰে। গৱেষক কবানে (১৯৬৮) পোৱা তথ্য অনুসৰি—

ব্যক্তি এজনে—

১% জ্ঞান লাভ কৰে স্বাদ সংবেদনৰ পৰা

১.৫% জ্ঞান লাভ কৰে স্পৰ্শ সংবেদনৰ পৰা

৩.৫% জ্ঞান লাভ কৰে ঘ্ৰাণ সংবেদনৰ পৰা

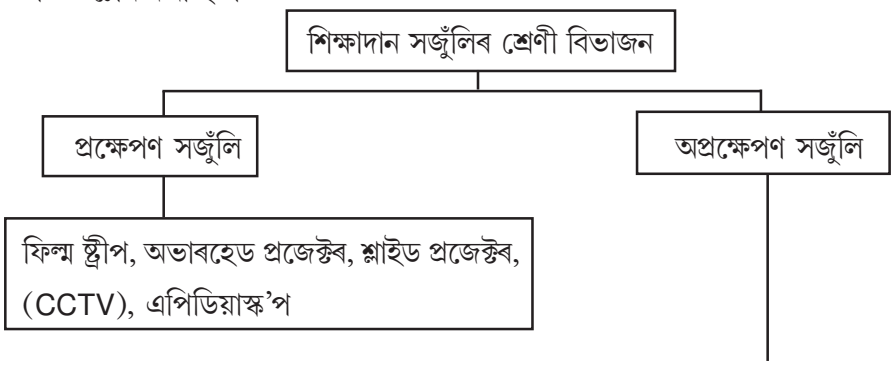
১১% জ্ঞান লাভ কৰে শব্দ সংবেদনৰ পৰা

৮৩% জ্ঞান লাভ কৰে দৃষ্টি সংবেদনৰ পৰা

- গণ মাধ্যমে বিভিন্ন অভিজ্ঞতা প্ৰদান কৰে। বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ অভিজ্ঞতা আহৰণৰ বিভিন্ন উৎস আছে। বিভিন্ন অভিজ্ঞতাই ধাৰণাৰ বোধ লাভত সহায় কৰে।
- গণ মাধ্যমবোৰে শ্ৰেষ্ঠ অভিৰোচকৰ ভূমিকাও পালন কৰে। গণ মাধ্যমৰ প্ৰয়োগে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক আগ্ৰহী কৰি তোলে আৰু শিক্ষা লাভৰ বাবে আকৰ্ষণ বৃদ্ধি পায়।
- গণ মাধ্যমে আমাৰ বৰ্তমান শিক্ষা ব্যৱস্থাৰ এক প্ৰধান দুৰ্বলতা ভাষা বহুলতা নিৰাময় কৰাত সহায় কৰে। এই ক্ষেত্ৰত এক আপ্তবাক্য হ'ল— 'এখন ছবিয়ে হাজাৰতকৈও অধিক শব্দ ক'ব পাৰে।'
- গণ মাধ্যমে শিক্ষণত ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ অংশগ্ৰহণ বৃদ্ধি কৰে আৰু ছাত্ৰক আত্মনিৰ্ভৰশীল কৰে।

৯.৫ গণ মাধ্যমৰ প্ৰকাৰ

গণ মাধ্যমৰ বিভিন্ন শ্ৰেণী বিভাজন আছে। গণ মাধ্যমৰ এক গুৰুত্বপূৰ্ণ শ্ৰেণী বিভাজন তলত উল্লেখ কৰা হ'ল—

গ্রাফিক সজুঁলি ছবি, পোষ্টাৰ চার্ট বা তালিকা, ৰেখাচিত্র, চিত্র, মানচিত্র, কার্টুন, কমিকচ, ফ্লেশ্ব কার্ড, ষ্ট্রিপ	বিভিন্ন প্রকাৰৰ বোর্ড চ'ক বোর্ড ফ্লেনেল বোর্ড, বুলেটিন, বোর্ড, চুম্বকীয় বোর্ড পেগ বোর্ড ইত্যাদি	গণ মাধ্যম ৰেডিঅ' টিভি, বাতৰি কাকত, আলোচনী, চিনেমা	ত ডি সজুলি ষ্টেটিক মডেল, কর্ম মডেল সৰু মাপনি মডেল, হ্রাসকৰণ মাপনিৰ মডেল, কাট ৰে মডেল, নমুনা বস্তু	কর্ম সজুঁলি নির্দেশাত্মক শিক্ষণ, পুতলা নাচ, ক্ষেত্র অধ্যয়ন নির্দেশনা, নাটকী-য়তা

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ১ ঃ গণ মাধ্যমৰ সংজ্ঞা দিয়ক।

.....

.....

প্রশ্ন নং ২ ঃ গণ-মাধ্যমৰ এটা গুৰুত্বপূর্ণ কার্য উল্লেখ কৰক।

.....

.....

প্রশ্ন নং ৩ ঃ জনসংখ্যা নিয়ন্ত্রণত গণ মাধ্যমৰ গুৰুত্বৰ দুটা দিশ লিখক।

.....

.....

প্রশ্ন নং ৪ ঃ বিভিন্ন প্রকাৰৰ প্রক্ষেপণ সজুঁলিবোৰ উল্লেখ কৰক।

.....

.....

৯.৬ জনসংখ্যা নিয়ন্ত্রণত বিভিন্ন গণ-মাধ্যমৰ ভূমিকা

গণ-মাধ্যমৰ যোগেদি জনসংখ্যা আৰু স্বাস্থ্যসম্বন্ধীয় বাতৰি প্রদান কৰিব পাৰি আৰু ইয়ে বিশ্বৰ জনসংখ্যা কম কৰাত ভূমিকা গ্রহণ কৰে। গণ-মাধ্যমবোৰে চমু ম্যাদী, মধ্যৱর্তী আৰু দীর্ঘম্যাদী জনসংখ্যাৰ উদ্দেশ্যবোৰ পূৰণ কৰিব পাৰে। চমুম্যাদী উদ্দেশ্যৰ অন্তর্গত দিশবোৰ হ'ল জনসংখ্যা আৰু স্বাস্থ্যৰ ধাৰণা, সজাগতা সৃষ্টি আৰু জ্ঞান, পুৰণি আৰু অশুদ্ধ তথ্যৰ সলনি আৰু জনসেৱাৰ ঘোষণাবোৰ প্রচাৰ কৰা। মধ্যৱর্তী উদ্দেশ্যবোৰে ওপৰত উল্লেখ কৰা দিশবোৰৰ লগতে মনোভাৱ, আচৰণ আৰু সামাজিক মানদণ্ডৰ জ্ঞানৰ পৰিৱর্তনক সামৰি লয়। দীর্ঘম্যাদী উদ্দেশ্যবোৰে ওপৰত উল্লেখ কৰা আটাইবোৰৰ লগতে সামাজিক মনদণ্ডৰ পুনৰ গঠনকো সামৰি লয়।

শ্রেণীকোঠাত, শিক্ষকে ছাত্র-ছাত্রীসকলক জনসংখ্যা শিক্ষাৰ বিভিন্ন ধৰণৰ পাঠদানৰ শিক্ষাদানৰ বাবে বহুতো গণ মাধ্যমৰ ব্যৱহাৰ কৰে। এই মাধ্যমবোৰ হ'ল— ক্ষেত্র অধ্যয়ন, আৰ্হি, ছবি চার্ট, মেপ বা মানচিত্র, ৰেখাচিত্র, চিত্র, চিনেমা, ফিল্ম ষ্ট্রীপ, ৰেডিঅ' ৰ্ব্লেকবোর্ড বুলেটিন বোর্ড, গ্লোব, বিদ্যালয়ৰ সংগ্রাহালয়, গ্রামোফোন, টেপ ৰেকর্ডাৰ, শ্লাইড প্রজেক্টৰ, এপিডিয়াস্ক'প আদি। এই মাধ্যমবোৰে কেৱল শ্রেণীকোঠাৰ শিক্ষাদানতে সহায় নকৰে, জনসাধাৰণক জনসংখ্যা সম্বন্ধীয় বিষয়বোৰৰ ক্ষেত্রত সজাগতা সৃষ্টিটো সহায় কৰে। এই অধ্যায়ত আমি বাতৰিকাকত, ৰেডিঅ', দূৰদর্শন, অন্যান্য দৃশ্য শ্রাব্য সজুলিবোৰৰ ভূমিকাৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিম।

৯.৬.১ বাতৰি কাকতৰ ভূমিকা

শ্রেণীকোঠাৰ ভিতৰত আৰু বিদ্যালয়ৰ বাহিৰৰ জনসাধাৰণক জনসংখ্যা সম্বন্ধীয় সজাগতা প্রচাৰ কৰাৰ ক্ষেত্রত বাতৰি কাকতে এক গুৰুত্বপূর্ণ ভূমিকা পালন কৰে। বাতৰি কাকতখন এখন কেৱল সাধাৰণ বাতৰি কাকতেই নহয়, ই জনসাধাৰণৰ মতামতৰো কাকত কিয়নো বিশ্বৰ বিভিন্ন মতামত পঠন উদ্দেশ্যৰ বাবে বাতৰি কাকত অন্তর্ভুক্ত কৰা হয়।

জনসংখ্যা নিয়ন্ত্রনত বাতৰিকাকতৰ ভূমিকাৰ বিষয়ে তলত উল্লেখ কৰা হ'ল—

- জনসংখ্যা বৃদ্ধি, পৰিয়াল পৰিকল্পনা আৰু যৌন শিক্ষাৰ লগত সম্বন্ধিত বিষয়বোৰৰ ক্ষেত্রত বাতৰি কাকতে জনমত গঠন কৰিব পাৰে।
- ছবি, গ্রাফ, কার্টুন, ৰেখাচিত্র তালিকা আদিৰ দৃশ্য সামগ্রীৰ সহায়ত জনসংখ্যাৰ লগত সম্বন্ধিত বিষয়বোৰৰ নতুন তথ্য বাতৰি কাকতে প্রদান কৰিব পাৰে।
- জনসাধাৰণৰ মাজত সজাগতা সৃষ্টিৰ বাবে ছবিৰ সৈতে বিভিন্ন ধৰণৰ জনসংখ্যা সম্বন্ধীয় শ্লোগান বাতৰি কাকতত প্রকাশ কৰা হয়।
- বিশ্বৰ জনসংখ্যা বৃদ্ধিয়ে সৃষ্টি কৰা ভয়াৱহ পৰিস্থিতিৰ বিষয়ে জনসাধাৰণৰ মাজত সজাগতা সৃষ্টিৰ বাবে 'বিশ্ব জনসংখ্যা দিৱস'ৰ' পৰিপ্রেক্ষিতত বিভিন্ন ধৰণৰ বিশেষ লিখনি প্রকাশ কৰিব লাগে।
- কোনো এখন দেশৰ জনসংখ্যাৰ পৰিস্থিতি, ইয়াৰ কাৰণ আৰু পৰিণতি জনসংখ্যা নিয়ন্ত্রণৰ বাবে ইয়াৰ বিতৰণ আদিৰ সকলো জ্ঞান বাতৰি কাকতে প্রদান কৰিব পাৰে।

৯.৬.২ ৰেডিঅ'ৰ ভূমিকা

আধুনিক যুগৰ এক মহান আৱিষ্কাৰ হ'ল ৰেডিঅ' যিয়ে অনানুষ্ঠানিক শিক্ষাৰ মাধ্যম স্বৰূপে প্রচুৰ জনপ্রিয়তা লাভ কৰে। সামাজিক আৰু নৈতিক মূল্যবোধ থকা ই

হ'ল জনসংযোগৰ এক বিশ্বাসযোগ্য মাধ্যম। আৰ জি ৰেনল্ডৰ '(R,G. Reynods)' মতে "বহু বছৰৰ আগৰ সম্প্রচাৰৰ দিশেৰে ৰেডিঅ' হৈছে শিক্ষাৰ আটাইতকৈ গুৰুত্বপূর্ণ মাধ্যম। শ্রেণীকোঠাৰ পৰিৱেশৰ বিকল্প স্বৰূপে ইয়াৰ গুৰুত্ব অপৰিসীম। বিদ্যালয়ৰ প্রতিদিনৰ পাঁচ বা ছয় ঘণ্টাৰ শিক্ষাদানৰ মাজত ইয়াৰ পৰিসৰ সীমাবদ্ধ নহয়। ই ৰাতিপুৱাৰ পৰা মাজনিশালৈ উপলব্ধ হৈ থাকে। ৰেডিঅ'ই সম্প্রচাৰ কৰা শৈক্ষিক আৰু সাংস্কৃতিক কার্যসূচীবোৰৰ উপযোগকৰণৰ সহায়ত শিশু আৰু প্রাপ্তবয়স্ক সকলো মানুহে বিশ্বৰ সকলো জ্ঞান আৰু কলাৰ খবৰ লাভ কৰিব পাৰে। এনে দিনো আহিব যেতিয়া পাঠ্যপুথি আৰু ব্লেকবোর্ডৰ পৰিৱর্তে সাধাৰণভাৱে শিক্ষাৰ সজুলি স্বৰূপে ইয়াৰ ব্যৱহাৰ কৰা হ'ব।"

জনসংখ্যা নিয়ন্ত্রণত ৰেডিঅ'ৰ বিভিন্ন ভূমিকাবোৰ উল্লেখ কৰা হ'ল—

- বিদ্যালয়ৰ জনসংখ্যাৰ কার্যসূচী ৰেডিঅ'ই অন্তর্ভূক্ত কৰিব লাগে।
- পৰিৱেশৰ লগত সম্বন্ধিত তথ্য, জনসংখ্যা বৃদ্ধি, খাদ্য, স্বাস্থ্য, পুষ্টি, সংস্কৃতি, বিজ্ঞান আৰু প্রযুক্তিবিদ্যা, চৰকাৰী নীতি আৰু আঁচনি আদিৰ লগতে সকলো ধৰণৰ তথ্য ৰেডিঅ'ৰ নতুন প্রযুক্তিৰ যোগে প্রদান কৰিব পাৰি।
- ৰেডিঅ'ৰ সহায়ত বিশ্ব আৰু বিশ্বৰ জনসংখ্যাৰ সমস্যাৰ বিষয়ে ছাত্র-ছাত্রীৰ দৃষ্টিভংগী ব্যাপক কৰি তুলিব পাৰি। ভাৰতবর্ষত, ভাৰত চৰকাৰৰ পৰিয়াল পৰিকল্পনাৰ কিছুমান কার্যসূচী ৰেডিঅ' যোগে প্রচাৰ কৰা হয়।
- নিজ অঞ্চলৰ বিভিন্ন জনসংখ্যাৰ সমস্যা আৰু যৌনতাৰ লগত জড়িত বিভিন্ন বেমাৰবোৰৰ বিষয়ে জনসাধাৰণৰ ধাৰণা স্পষ্ট কৰাৰ বাবে ৰেডিঅ'ৰ টেলিফোনিক অনুষ্ঠানবোৰে সহায় কৰে।
- ৰেডিঅ'ৰ যোগে প্রচাৰিত হোৱা জনসংখ্যা সম্বন্ধীয় বিভিন্ন নাটক আৰু কথিকাবোৰে জনসাধাৰণৰ মাজত বোধগম্যতা সৃষ্টিত সহায় কৰে।

৯.৬.৩ দূৰদর্শনৰ ভূমিকা

মানুহৰ শিক্ষাৰ ক্ষেত্রত দূৰদর্শন হৈছে এক অদ্বিতীয় মাধ্যম কিয়নো পঢ়া বা শুনাতকৈ দেখাটো সদায় অধিক ফলপ্রসূ। প্রায় সকলোবোৰে পৰিয়ালে প্রতিদিনে দূৰদর্শনৰ অনুষ্ঠানবোৰ উপভোগ কৰে। দিনটোৰ ২৪ ঘণ্টাই শতাধিক চেনেলৰ যোগে দূৰদর্শনত অনুষ্ঠান সম্প্রচাৰ কৰা হয়। জনসাধাৰণক কার্যকৰী, আনুষ্ঠানিক, অগতানুগতিক আৰু অনানুষ্ঠানিক শিক্ষা প্রদানৰ এক কেন্দ্রীয় মাধ্যম হ'ল দূৰদর্শন। দূৰদর্শনে সামাজিক আৰু সাংস্কৃতিক পৰিৱর্তন অনাত সহায় কৰে। বর্তমান সময়ত শ্রেণী কোঠাৰ প্রত্যক্ষ নির্দেশনাতো দূৰদর্শনৰ ব্যৱহাৰ কৰা হয়। জনসংখ্যা নিয়ন্ত্রণত দূৰদর্শনৰ বিভিন্ন ভূমিকাবোৰ হ'ল—

- সাধাৰণ পৰিস্থিতিত শ্রেণীকোঠাত সম্ভৰ নোহোৱা জনসংখ্যা শিক্ষাৰ বিভিন্ন

গুৰুত্বপূর্ণ বস্তু আৰু সম্পদ দূৰদর্শনৰ যোগেদি শ্রেণীকোঠাত অনাটো সম্ভৱপৰ।

- দূৰদর্শন এক সময় ৰাহি আহিলা। জনসংখ্যা শিক্ষাৰ বিভিন্ন শিকণীয় সামগ্রী টিভিৰ যোগেদি অতি সহজে আয়ত্ব কৰিব পৰা যায়।
- জনসংখ্যা শিক্ষাৰ নির্দিষ্ট বিষয় এটাত দূৰদর্শনে ছাত্র-ছাত্রীৰ মনযোগ ধৰি ৰাখিব পাৰে। যিহেতু ই এক দৃশ্য-শ্রাব্য সজুঁলি ইয়াৰ যোগেদি জনসংখ্যা সম্বন্ধীয় বিষয়বোৰ শুনিবও পাৰে আৰু চাবও পাৰে। ইয়ে সিহঁতৰ মনোযোগ আকর্ষণ কৰে।
- জনসংখ্যাৰ বিভিন্ন বিমূর্ত ধাৰণা যেনে জন্মৰ হাৰ, মৃত্যুৰ হাৰ, যৌন সম্বন্ধীয় বেমাৰ আদি দূৰদর্শনৰ সহায়ত মূর্ত আৰু জীৱন্ত কৰিব পাৰে।
- মানুহৰ দৃষ্টিভংগী আৰু মনোভাৱ আধুনিক কৰাৰ এক অতি ফলপ্রসূ আহিলা হ'ল দূৰদর্শন।
- অশিক্ষিত জনগণকো দূৰদর্শনে প্রয়োজন ভিত্তিক জনসংখ্যা শিক্ষা প্রদান কৰিব পাৰে।

৯.৬.৪ দৃশ্য-শ্রাব্য সজুঁলিৰ ভূমিকা

শিক্ষণীয় অভিজ্ঞতা অধিক মূর্ত, অধিক বাস্তৱ আৰু অধিক গতিশীল কৰাৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰা আহিলা হ'ল দৃশ্য-শ্রাব্য সজুঁলিবোৰ। চি ডি গুড (C.V. .Good)ৰ ভাষাত, দৃশ্য শ্রাব্য সজুঁলি হ'ল সেইবোৰ আহিলা যিবোৰে শিক্ষণ প্রক্রিয়াক উৎসাহিত কৰে বা সম্ভৱ কৰি তোলে আৰু এই ক্ষেত্রত শ্রাব্য সংবেদন আৰু দৃশ্য সংবেদনৰ প্রয়োগ কৰা হয়। তেনে কেতবোৰ সজুঁলিৰ বিষয়ে তলত আলোচনা কৰা হ'ল—

- **চার্ট ঃ** জনসংখ্যা শিক্ষাৰ শিক্ষাদানত চার্ট বা তালিকা অধিক ফলপ্রসূ। জনসংখ্যা শিক্ষাৰ শিক্ষাদানৰ বেলিকা কাৰণ আৰু ফল তালিকাৰ প্রয়োগ কৰি জনসংখ্যা বৃদ্ধি আৰু আর্থ সামাজিক বিকাশ, খাদ্য আৰু পুষ্টি, জীৱনৰ গুণমান আৰু জীৱন ধাৰণৰ মনদণ্ড আদিৰ মাজৰ সম্বন্ধ দেখুৱাব পাৰি। ক্রমাগত প্রক্রিয়াৰে বিভিন্ন ঘটনা দেখুওৱাবৰ বাবে বর্ণনামূলক তালিকাৰ ব্যৱহাৰ কৰি ভাৰতত জনসংখ্যাৰ নীতি আৰু কার্যসূচী, নগৰীকৰণ প্রক্রিয়া, জনসংখ্যা শিক্ষাৰ প্রতিষ্ঠানীকৰণ প্রক্রিয়া, জনসাংখ্যিক তথ্যৰ বিভিন্ন স্তৰ ইত্যাদি দেখুৱাব পাৰি। আকৌ তালিকাকৰণৰ যোগে দি জনসংখ্যাৰ বিভিন্ন সাংখ্যিক তথ্যৰ তুলনা কৰিব পাৰি।
- **ৰেখাচিত্র ঃ** সাংখ্যিক তথ্যৰ চিত্রীয় উপস্থাপন হ'ল ৰেখাচিত্র। স্তম্ভ চিত্রৰ সহায়ত জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ হাৰ, মৃত্যুৰ হাৰ, জন্মৰ হাৰ আদি উপস্থাপন কৰিব পাৰি। আকৌ বৃত্ত চিত্রৰ সহায়ত জনসংখ্যাৰ গাঁথনি যেনে পুৰুষ-মহিলাৰ অনুপাত,

শিক্ষিত অশিক্ষিতৰ অনুপাত, বৃত্তীয় গাঁথনি, ধর্মীয় গাঁথনি, বয়সৰ গাঁথনি আদি উপস্থাপন কৰিব পাৰি।

- **মানচিত্র ঃ** ভৌগলিক তথ্য যেনে মহাদেশ আৰু দেশৰ সীমা, গুৰুত্বপূর্ণ স্থান, জনসংখ্যাৰ বিতৰণ আদি মানচিত্রৰ সহায়ত সঠিক ভাৱে উপস্থাপন কৰিব পাৰে।
- **ছবি ঃ** জনসংখ্যা প্রদানত ব্যৱহাৰ কৰা আন এবিধ গুৰুত্বপূর্ণ দৃশ্য সজুলি হ'ল ছবি। মাত্রাধিক জনবহুল স্থান, বস্তি, পৰিস্কাৰ আৰু লেতেৰা অঞ্চল, জনবসতি প্রধান আৰু কম জনবসতিৰ অঞ্চল, সৰু আৰু ডাঙৰ পৰিয়াল, বাল্য বিবাহ, পৰিৱেশীয় প্রদূষণ আদিৰ ছবিয়ে ফলপ্রসূভাৱে জনসংখ্যা নিয়ন্ত্রণৰ কার্য সম্পাদন কৰা দেখা যায়।
- **চিনেমা বা চলচ্চিত্র ঃ** তথ্যৰ বাস্তৱসম্মত উপস্থাপন চলচ্চিত্র বা চিনেমাৰ যোগেদি সম্ভৱ। ধাৰণাৰ যোগাযোগ, মনোভাৱ, অভিজ্ঞতা, মানৱীয় সম্বন্ধ আদি বজাই ৰাখিবৰ বাবে চলচ্চিত্রৰ প্রয়োগ কৰা হয়। জনসংখ্যা শিক্ষাত ই আহিলা ফলপ্রসূ স্বৰূপে প্রমাণিত হৈছে। ই হৈছে আটাইতকৈ জনপ্রিয় দৃশ্য-শ্রাব্য সজুলি। চলচ্চিত্রত জনসাধাৰণক কোনো এটা ভাষাৰে কাহিনীৰ মাধ্যমেৰে বাস্তৱক উপস্থাপন কৰা হয়। চৰকাৰে পৰিয়াল পৰিকল্পনা আৰু পৰিয়াল কল্যাণ কার্যসূচীৰ বাবে চলচ্চিত্রৰ প্রয়োগ কৰে। শ্রেণীকোঠাৰ শিক্ষাদানৰ অতিৰিক্ত আহিলা স্বৰূপে চলচ্চিত্রৰ প্রয়োগ কৰি জনসংখ্যাৰ ঘটনা, মৃত্যুৰ হাৰ, জন্মৰ হাৰ, প্রব্রজন, নিবনুৱা, বাল্য বিবাহ, জনবহুলতা আদি উপস্থাপন কৰিব পাৰি।
- **বুলেটিন বোর্ড ঃ** শ্রেণীকোঠাৰ ভিতৰে বাহিৰে ওলোমাই ৰখা এখন স্থিৰ বোর্ড। সাধাৰণতে বিভিন্ন প্রকাৰৰ ঘটনা, ছবি, কার্টুন, পোষ্টাৰ, মানচিত্র, শ্লোগান, বাতৰি, তালিকা ইত্যাদিৰ বাবে ইয়াৰ ব্যৱহাৰ কৰা হয়। জনসংখ্যাৰ লগত সম্বন্ধিত বিভিন্ন বিষয় ঘটনা, ছবি, কার্টুন, পোষ্টাৰ ,মানচিত্র, শ্লোগান, বাতৰি, তলিকা, আদিৰ সহায়ত শিক্ষকে উপস্থাপন কৰে। শিক্ষকে জনসংখ্যাৰ লগত সম্বন্ধিত বিষয়ৰ বিভিন্ন তথ্য বুলেটিন বোর্ডত উপস্থাপন কৰিবৰ বাবে শিক্ষকে ছাত্র-ছাত্রীক সেইবোৰ সংগ্রহ কৰিবলৈ উৎসাহিত কৰিব লাগে।
- **ইস্তাহাৰ পুস্তিকা ঃ** জনসংখ্যা সম্বন্ধীয় আৰু স্বাস্থ্যৰ বার্তা প্রচাৰৰ বাবে ইস্তাহাৰ পুস্তিকাৰ প্রয়োগ কৰা হয়। বেছি ভাগ স্বাস্থ্য কেন্দ্র, ব্যক্তিগত খণ্ডৰ কার্যালয়, স্বেচ্ছাসেৱী অনুষ্ঠান আদিত এইবোৰ সহজেই উপলব্ধ।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ৫ ঃ ৰেডিঅ'ৰ শিক্ষাগত মূল্যৰ ক্ষেত্রত আৰ জি ৰেনল্ডৰ মতামততো লিখক।

.....

প্রশ্ন নং ৬ ঃ জনসংখ্যা নিয়ন্ত্রণত বুলেটিন বোর্ডৰ ভূমিকাৰ বিষয়ে লিখক।

.....

.....

৯.৭ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

এই অধ্যায়টোত আমি নিম্নলিখিত বিষয়সমূহ আলোচনা কৰিলো ঃ

- বর্তমানৰ এক জটিল সমস্যা হ'ল কম বয়সত অধিক ব্যক্তিক অধিক শিক্ষা। এই সমস্যা সফলতাৰে সমাধানৰ বাবে জনসংযোগৰ বিভিন্ন মাধ্যম সংলগ্ন শিক্ষা প্রযুক্তিবিদ্যা অতি প্রয়োজনীয়।
- গণমাধ্যম হ'ল প্রযুক্তিবিদ্যা যিয়ে জনগণক লক্ষ্যত উপনীত কৰায়। ই হ'ল বহুতো জনগণক লগ পোৱাৰ এক প্রাথমিক আহিলা।
- কেতবোৰ জনপ্রিয় গণ মাধ্যম আহিলা হ'ল বাতৰি কাকত, আলোচনী, ৰেডিঅ' বিজ্ঞাপন, সামাজিক মাধ্যম বা চ'ছিয়েল মিডিয়া, দূৰদর্শন, ইণ্টাৰনেট, চিনেমা আদি।
- গণ মাধ্যমবোৰ বিনোদনৰ এক গুৰুত্বপূর্ণ উৎস। বেছিভাগ গণ মাধ্যমেই বিনোদনৰ ভাল উৎস হয়।
- জনসংখ্যা সম্বন্ধীয় বিষয়ৰ ক্ষেত্রত জ্ঞানৰ প্রসাৰ আৰু মনোভাৱৰ বিকাশত গণ মাধ্যমবোৰে ফলপ্রসূ ভূমিকা পালন কৰে। জনসংখ্যা শিক্ষাৰ বিষয়বস্তুৱে জনসংখ্যা, স্বাস্থ্য, পৰিৱেশ, শিক্ষা, খাদ্য আৰু পুষ্টি, অর্থনৈতিক বিকাশ ইত্যাদিৰ বহুতো তথ্য আৰু দিশক সামৰি লয়।
- ছাত্র-ছাত্রীৰ মনত স্পষ্ট প্রতিচ্ছবি গঠনত গণ মাধ্যমবোৰে সহায় কৰে। যেতিয়া আমি দেখো, শুনো, স্পর্শ কৰো, সোৱাদ লওঁ আৰু গোন্ধ লওঁ তেতিয়া আমাৰ অভিজ্ঞতাবোৰ প্রত্যক্ষ হয়, শিক্ষণ অধিক প্রাকৃতিক আৰু বাস্তৱ হয়।
- শ্রেণীকোঠাৰ ভিতৰত আৰু বিদ্যালয়ৰ বাহিৰত জনসাধাৰণক জনসংখ্যা সম্বন্ধীয় সজাগতা প্রচাৰ কৰাৰ ক্ষেত্রত বাতৰি কাকতে এক গুৰুত্বপূর্ণ ভূমিকা পালন কৰে।
- পৰিৱেশৰ লগত সম্বন্ধিত তথ্য, জনসংখ্যা বৃদ্ধি, খাদ্য, স্বাস্থ্য, পুষ্টি, সংস্কৃতি, বিজ্ঞান আৰু প্রযুক্তিবিদ্যা,চৰকাৰী নীতি আৰু আচনি আদিৰ লগতে সকলো ধৰণৰ তথ্য ৰেডিঅ'ৰ নতুন প্রযুক্তিৰ যোগে প্রদান কৰিব পাৰি।